

Tatlar?n ve Kokular?n Nostaljisi



Güzin Yal?n - Ne zaman Türkiye'den uzakta olsam, bir yandan yeni bir mekanda, farklı bir kültüre ait özelliklerin tad?n? ç?kart?p kar??la?t???m yeni yemekleri zevkle denerim...

Ne zaman Türkiye'den uzakta olsam, bir yandan yeni bir mekanda, farklı bir kültüre ait özelliklerin tad?n? ç?kart?p kar??la?t???m yeni yemekleri zevkle denerim; oraya özgü tarifler not edip bir sürü farklı içecekler tadarm, bir yandan da arkamda b?rakt???m, bildi'im sevdi'im lezzetler, art?k yava? yava? beni geri ça??rmaya ba?lar. Gezmeyi ne denli istersem isteyeyim, seyahat süresi bir ay? geçti mi, kar?? koyulmaz biçimde İstanbul'u özlemeye ba?lar?m. Özellikle Türk yemekleri, sadece gözümden ve burnumda değil, neredeyse dilimde-dama??mda da tütmeğe ba?lar; k?sacas?, yemek üzerine yo?unla?an keskin bir nostalji ya?ar?m. Üstelik nedense, bu ?geçmi?e özlem?, yalnızca kendi geçmi?ime değil, benim henüz dünyada olmad???m çok daha ?eski günlere? kadar da uzan?r. San?r?m, konu yeme-içme adetleri ve mutfak gelenekleri olunca, gençli?imizde ya?ad?klar?m?zdan kaynaklanan ki?isel özlemlerle, genel anlamda mutfak ya?ant?s?na ait olan kültürel nostaljiler kolayca birbirine kar???yor. Cumhuriyetin ilk y?llar?ndan bir rak? sofras?n?n foto?raf?, çocukluk y?llar?mda sahurda yenilenler, annemin elinden çok sık yedi'im ve bir türlü kendim pi?irmeye vakit bulamad???m ?anneanne usulü enginar?, bir kitapta okudu?um eski bir Erzurum sofrası gelene?i, babam?n keyifle pi?irdi?i ?memleket yemekleri?nin an?s?? Tüm bunlar, beni al?p tan?mad???m kadar gerilere götürmeye yetiyor.

Sizi de baz? kokular al?p götürmez mi? ?Çocuklu?unuzun kokular?? yok mudur, durduk yerde ans?z?n burnunuza çarpan ve sizi kim bilir nerelere ta??yan? E?er cevab?n?z ?evet?se, mutlaka bilirsiniz; bu kokular?n ço?u, yeme-içme dünyas?ndan gelir.

?te k?zarm?? ekmek kokusu; ben ilkokula giderken, her sabah bu kokuya uyan?rd?m. Bak?n, havada ?ya?murdan sonra toprak? kokusu var; çocukken Görele'de, her ya?murdan sonra bu kokuyu izleyerek, ya?mur suyuyla y?kanm?? meyveleri a?açlar?ndan yemeye ve ya?mur yüzünden dökülenleri yerden toplamaya giderdik. ?imdi de mis gibi taze demlenmi? çay koktu; bence çay, yalnızca Türkiye'de böyle kokar ve ben ne zaman bu kokuyu alsam, teyzemle çay saatleri boyunca yapt???m?z sohbetlerin an?s? burnumun dire?ini s?zlat?r. Sanki burnuma bir yerden is ve kurum kokusu geldi. İstanbul'daki Tünel'in kokusu bu; ister istemez, çocuklu?um? Y?llar sonra yurtd???nda tan?y?p sevdi'im baz? isli tatlar; örne?in, lap sang sou chong çay? ve çe?itli füme peynirler, bu yüzden beni hep al?p İstanbul'a, çocuklu?umun Tünel gezilerine götürür hâlâ. Denizin tuzlu kokusu, her zaman çocuklu?umun Karadeniz bal?kç?lar? ve onların elinden envai çe?it bal?k yemekleri demek; birbirine kar???m?? baharat kokular?, annemle ilk kez M?s?r Çar??s?na gidip tarif edilmez biçimde büyüleni'im? İhlamur a?açlar?n?n tatlı kokusu, mutlaka İstanbul'un e?siz baharlar? demek; taze haz?rlanm?? kahve kokusu, çal???rken verilen keyifli kahve molalar?? F?r?ndan yeni ç?km?? kek kokusu, annemden mutfak konusunda ald???m ilk ?aferin? demek; k?zarm?? patlıcan-biber kokusu, balkonlarda yemek yenen geçmi? yaz ak?amlar?? Bunlar?n tümü bana, hem mutluluk, hem de, art?k hiçbirisini tekrar ya?amam mümkün olmad??? için, hüüün veriyor.

Sokak yemeklerine özlem

Hüzün de?ilse bile, kendine göre mutlak bir özlem duygusu yaratan ba?ka bir yemek türü de, sokak yemekleri. Kimisi, art?k bulunmas? çok zor oldu?u için; kimisi de, sunulu? biçimi zaten çok nostaljik oldu?u için. Ka??t helva, ?kurtbo?an? böre?i, k?ymal? tereya?l? po?aça, midye dolma, pamuk helva, ?ak?am? simidi? Hepsi de, çocuklu?umuza ait, giderek sokakta bulunmas? zorla?an, art?k farklı tarzlarda veya biçim de?i?tirerek kar??m?za ç?kan yiyecekler. Bu yüzden, hiçbirisi art?k ?eskisi gibi? de?il ve yine bu yüzden de, hepsi bana çok nostaljik geliyor. Çünkü, kim ne derse desin, omuz ask?lar?nda ta??d?klar? yo?urtlar?yla sokaktan ba??arak geçen yo?urtçular ve her sabah ellerinde gü?ümleriyle kap?m?z? çalan sütçüler art?k yok. Dolay?s?yla, çocuklu?umuzdaki gibi, elimizde tasla sütçüyü beklemek veya yo?urdun kaymakl? yerinden istemek de yok. Ve tabii, bunlar? becerdi?imiz için, annemizden iltifat duymak da. Buna kar??l?k, gecenin geç bir vaktinde, yan?k sesiyle ba??arak evimizin önünden geçen sokak bozac?lar? hâlâ tek tük var ve onlar?n seslerini duymak bana hâlâ ayn? derin s?z?y? hissettiriyor. Geleneksel bir içecek?in, giderek azalan bu sat?? biçimi; biz s?cak evimizde otururken, kar?n ortas?nda boza satarak hayat?n? kazanmaya çal??an bozac?ya duydu?um sayg?; annemle ?bizim bozac??n?n ya?am? üzerine geli?tirdi?imiz küçük öyküler; Vefa Bozac?s?nda gördü?üm ?Atatürk'ün barda??na mutlaka dokunma iste?im; karde?imle her boza içi?imizde, barda??n dibinde leblebi av?na ç?k??m?z; boza içerken güldü?üm için, bo?az?ma kaçan tarç?n?n genzimi yak???



Bir tutam tarç?n, biraz çar??m; bir çimdik tuz yani çocuklu?umuz?

Baharatlar ve özellikle de tarç?n, beni zorla al?p bir tür hayal gezisine götüren yiyeceklerin ba??nda geliyor. Sanki tarç?n kat?lan tüm yemeklerin bir öyküsü, bir an?s? var gibi. Salep, s?cak ?arap, lo?usa ?erbeti, boza, tarç?n aromal? bitki çaylar??

Bunlar?n en az?ndan birkaç tanesi sizin de akl?n?za bir an?n?z? getirip içinizi ?s?tm?yor mu?

Bu, benim ba??ma, bazen annemin pi?irdi?i e?siz lezzetteki sütlac?n üzerine tarç?n dökerken geliyor; bazen de, Amerikan usulü tarç?nl? kek yapmak için bir tarif al?rken. Bazen ?zmir'de, üzerine tarç?n serpilmi? lokma yiyor oluyorum; bazen de, Londra'da, karamel soslu-tarç?nl? bir elmal? pay?n kokusunu izliyorum. Sonuç fark etmiyor; tarç?n?n nostalji yaratma büyüğü benim için hiç de?i?miyor. Toz tarç?n da, çubuk tarç?n da; yeme?in malzeme olarak içerisine kat?lm?? tarç?n da, süs olarak üzerine serpilmi? tarç?n da; ?Çin tarç?n?? da, gerçek tarç?n da; tarç?n?n tatl?yla yeneni de, et yeme?ine ilave edileni de hep ayn? etkiyi yarat?yor. Hatta, tüm bunlar?n yerine, içerisinde tarç?n esintisi olan bir parfüm kokusu alsam veya bir gezginin yazd?? bir uzak ülke öyküsünün içerisinde kar??ma tarç?n ç?ksa, ben yine, kalk?p kendi çocuklu?umun unutulmuş lezzetlerine veya egzotik adalar?n hep özlem duydu?um maceralar?na do?ru gidiyorum.



Dondurmam kaymak!

??te, nostaljiye kap?lmak; hele de bu duyguyu zengin tatlar, renkler ve kokularla bezeli yeme-içme dünyas?yla ilintili olarak ya?amak böyle tehlikeli bir ?ey. Oysa sokak yemeklerinden söz aç?lm??ken, ?ka??t helva aras? kaymaklı? dondurma?dan ve sokakta külahtan yenen dondurman?n, muhtemelen bütün çocuklar için tüm zamanlar?n en nostaljik sokak yiyece?i oldu?undan söz edecektim. Bo?az?m?z a?r?mas?n diye bize dondurmay? yasaklayan annemden gizli yedi?imiz ?sade? dondurmalar; Erzurum'a gelen ilk dondurma makinesinin önünde, helezon ?eklinde külah? akan, ?yumu?ak? pembe dondurmada alabilmek için sab?rla s?ra bekleyi?imiz; ?Roma dondurmas??n?n her gün taze taze Roma'dan getirildi?ine inananlar?m?zla bu fikre kar?? ç?kanlar?m?z aras?ndaki tart??ma ve bir fuarda, uzatt??? dondurmay? almas?na bir türlü izin vermeyip her seferinde külah? geri çeken Mara? dondurmac?s?na a?layarak sald?ran küçük karde?im? Görüyorsunuz, dondurma bile, en az?ndan benim için, kesinlikle nostaljik bir yiyecek olabiliyor! Ama bu konuda yalnız? olmad???m?, dondurman?n eski ?ark?lara ve kantolara bile konu olmas?ndan biliyorum: ?Dondurmam kaymak, dondurmam! Mini mini han?mlara, sevdal? beylere paras?n? vermeden tatt?rmam!?



Asl?nda galiba bende nostalji duygusu yaratmayan yiyecek türü yok gibi. Ta çocuklu?uma gidip Erzurum'da soban?n üzerinde kebab yapt???m?z kestaneleri an?ms?yorum. Nedense, art?k kestanelerin tad? ayn? de?il sanki! Erzurum'a gitmi?ken, kahvalt?da balla yedi?imiz kuru kaymak, çay saatlerinde kete ve babam?n evimizin kö?esindeki f?r?na yapt?rtt??? yumurtal? ramazan pideleri geliyor akl?ma. Ne yalan söyleyeyim, üçünü de çok fena özlüyorum! Sonra bir ara, ?stanbul'day?m ve anneannemin elinden tutmu?,

bir simit f?r?n?ndan ç?k?yorum; elimde ç?t?r ak?am simitleri. Ya da hakiki ??stanbul halkas??, tereya?!? katmer po?aça, mis gibi damlasak?z? kokan paskalya çöre?i, bademle yap?lm?? gerçek ac?badem kurabiyeleri? Haf?zamda daima anneannemle yan yana olan bu lezzetler hâlâ varlar da, onlar? ben mi bulam?yorum? O güzelim f?r?nlar acaba tam olarak nerelerdeydiler?

Peki, ya anneannemin Sultanahmet'teki evinin önüne her ak?amüstü gelen macuncu? Hiç macun yedim mi, yoksa nostalji dama??ma de?il, sadece gözlerime mi ait, tam olarak hat?rlam?yorum bile. Ya da tüm arkadaş?lar?m i?tahla yedikleri halde, aç?kta sat?l?yor ve üzeri toz tutuyor diye bana yasaklanan elma ve horoz ?ekerleri? Onlar için duydu?um özlemin içerisinde yo?un bir hay?flanma var; ?neden yiyemedim?? diye sorgulama, haks?zl??a u?rad?m diye eksiklenme? Art?k çok geç; sadece bu güzelim yiyecekleri bulmak neredeyse imkans?z oldu?u için de?il, ben art?k onlardan keyif alacak ya?? ve teneffüslerde birlikte ?eker kaçama?? yapabilece?im ilkokul arkadaş?lar?m? çok gerilerde b?rakt???m için. Sonra küçükük kese ka??tlar?nda, uslu durdu?umuz zaman bize ödül olarak sunulan susamlı? akide ?ekerleri? Acaba hiçbir zaman olmad?lar da, hayal gücüm bana bir oyun mu oynuyor? Çünkü haf?zamda hâlâ öyle güzeller ki, e?er vard?ysalar, art?k olmamalar? son derece anlams?z, hatta imkans?z gibi!



Asl?nda, geriye do?ru bak?nca fark ediyorum ki, içime özlem salanlar?n aras?nda, yiyeceklerin kendisi kadar, bunlar?n geleneksel sunulu? biçimleri, haz?rlan?klar? mutfa??n mekan olarak özellikleri, payla??m ritüelleri ve eskiden kullan?lan mutfak ve sofraya gereçleri de var. Örne?in, bir gece önceden haz?rlanan malzemeleri ve detayl? tabak süsleme gelene?iyle, saatlerce u?ra??arak evde a?ure pi?irilmesi, en az?ndan ?stanbul'da, art?k pek s?k rastlanan bir ?ey olmaktan ç?kt?. Evde pi?en a?urenin lezzetini tabii ki özliyorum ama bir yandan da biliyorum ki, benim için tad? kadar, muharrem ay?nda kom?ulara da??t?lmak üzere pi?mesi de önemliydi. Ayn? ?ekilde, ortas?nda büyük kuzineler bulunan mutfaklarda neler pi?irildi?ini tam olarak hat?rlamasam da, bu mutfaklardaki s?ms?cak sevgiyi ve konu?ulanlar? unutmuyorum. Babam?n yemek pi?irirken ?sararla tercih etti?i bak?r tavalara, sahanlar, tencereler, hangi nedenle seçilip kullan?lm?? olurlarsa olsunlar, bugün art?k de?erli bir koleksiyon olarak benim dolaplar?m? süslüyorlar. Zaten özlem, hele de mutfak ve sofraya özlemleri, zihnimde her zaman babam?n görüntüsüyle birle?iyor. Doktor babam, en az mesle?indeki kadar büyük bir beceriyle ve büyük bir keyifle yemek pi?irdi?i ve pi?irdiklerini sevgiyle herkesle payla?t??? için. Bo? zamanlar?nda semt pazarlar?ndan taze sebze almayı sevdi?i için; sofrada biz çocuklar?n çok istedi?i bir yemek olunca, kendi pay?ndan bir bahaneyle vazgeçip onu da bize aktard??? için; en büyük keyiflerinden birisi, farklı peynirler ke?fetmek oldu?u için ve babam?n yapt??? f?nd?kl? kurabiyenin kokusu ve lezzeti, dünyada başka hiçbir ?eye benzemedi?i için?

Seyahatin en keyifli nostaljisi yemek

Özlemle iç geçirerek ve can?m fena halde isteyerek hat?rlamam için, fazla gerilere gitmemi hiç gerektirmeyen yemekler de var tabii: Seyahatlerde yiyip içtiklerim. Asl?nda seyahat etmek, günlük ya?ant?m?n bir parçası oldu?u halde, san?r?m bir yandan da benim için sürekli bir özlem kayna?? olu?turdu?undan, ?seyahat yemekleri nostaljisi? çok s?k ya?ad???m bir duygu. Geziler boyunca yenilip içilen ve y?llar sonra kokusu burnuma çarp?nca, ad? bir kitapta kar??ma ç?k?nca veya bana yeniden ikram edilince, bir kenti, bir soka??, bir meydan? yeniden içime dü?üren yemekler? Marmaris'ten kekik kokusu, Beyrut'tan portakal çiçe?i, New York'tan hot dog sandviç, Trabzon'dan tur?u kavurması, Girit'ten bo?ma rak?, Mallorca'dan kar???k paella, Urfa'dan m?rra, ilk akl?ma gelenler. ?yi ki tatm???m?

Nostalji deyince, bir yandan da, anneannemin hazırladığı ziyafet benzeri bayram sofraları; fazla bayram ekleri yemekten bozulan midelerimizin tatlı-acı anları; çocukluğumuzun kurban bayramlarında yapılan kavurmanın buruk lezzeti; yaldız kağıtlı bayram çikolataları ve nedense yalnızca bayramlarda ikram olarak ortaya çıkan, Tekel'in ahududu, kayısı, nane ve muz likörleri gözümün önünde resmigeçit yapıyor. Hâlâ gülümseyerek anımsadığımız ve sürekli özlediğim, içkiyle ilgili bir de ilk gençlik macerası daha var ki, eminim size de bir şeyler söyleyecektir. Çünkü sizin de mutlaka, bir ilk sarhoşluk, yanlılıkla su yerine rakı içme! veya yatakhaneye gizlice arap iyesi götürme macerası vardır. Ben, hayatımda ilk kez içki içtiyimde fazla kaçardığımız konyak yüzünden, otuz yıl sonra bugün, hâlâ konyak içmem ama mümkün olsa, o geceye sevinerek geri dönerim! Siz de, şu anda içki içmeyi çok iyi bilseniz de, artık aza az için hiç içki koymuyor olsanız da, benim bu anımdan yüzünden kendi maceralarınızdan anımsayarak, zevk aldığınızdan değil de, büyümüş görünmek için; tadın bildiğinizden değil de, herkes için içki içmeye çalıştığınız gençlik günlerinize kısa bir süre için geri dönmek istemez misiniz?

Güzin Yalın

Bu yazı Güzin Yalın'ın Ruhun Gıdası Kitapları tarafından basılan Mutfaktan, Tabaktan, Sokaktan adlı kitabından alınmıştır.